

tájékozottságát bizonyítja, amikor a Heideggerhez is közel álló Hölderlin vagy olyan 19–20. századi szerzők gondolatait idézi, kommentálja, mint Kierkegaard, Unamuno, Ortega, Borges, Cioran, Kołakowski, Hamvas és Határ Győző, hanem egyúttal jelzi is, hogy e kérdésekre többféle válasz is adható, véglegesnek, kizárólagosak azonban egyik sem fogadható el.

A gond emberei vagyunk, mert végességünk (tudata) arra ösztönöz bennünket, hogy hiábalóan elmélkedjünk a létről, létezésünkről. De „ha még nem is töprenkedem róla, sejtéseim se nagyon lehetnek felőle, pedig legalább ezekről nem szívesen mondanék le; világra jöttünk, nem tehetünk mást, okát, célját kutatjuk, Szüsziphosz szikláját görgetjük, közben a reménytelenség morénáját gyarapítjuk, vagy az eget igyekszünk azúrosabbra mázolni – alkatunk és szándékaink szerint, hogy beteljesüljék az, amiről nem tudjuk/nem tudhatjuk meg soha, hogy micsoda...”

SZALAI ZSOLT

(*Vár Ucca Műhely Könyvek, Veszprém, 2003, 84 oldal, 1000 Ft*)

BALÁZS ZOLTÁN:

A politikai közösség

Balázs Zoltán szándéka egy, a fontosabb problémákra összpontosító,

mégis átfogó politikaelméleti-politikafilozófiai munka összeállítása volt. A könyv tartalmilag két nagyobb egységre tagolódik: az első rész a politikáról való gondolkodáshoz szükséges alapfogalmakat veszi górcső alá, a második magát a politikai közösséget elemzi részletesen. A szerző által legfontosabbnak ítélt kategóriák – egyén, közösség, bizalom, szabadság, hatalom, illetve tekintély – mozaikelemként egymáshoz illeszkedve fedik le a politikáról való filozofálás, gondolkodás bázisterületét. A szerző egy-egy fejezetben részletesen elemzi e fogalmak történeti változásait, kezdve az ókori klasszikus gondolkodóktól a politikai gondolkodás évezredek történetének jelentékeny tudósain keresztül egészen a kortárs szerzőkig. Az ismertebb elméletek eszmetörténeti summázását – jelentősebb nóvum hozzájárulása nélkül – sajátos, komplex rend(szer)ezési utat követve végzi el. Így a fejezetekből, amelyek akár önálló tanulmányokként is olvashatók, végül összeáll egy színes mozaikkép.

Balázs szerint minden politikafilozófiai munka feladata a politikai közösség lényegének kutatása. Magának a közösség létének bizonyítását annak nélkülözhetetlen elemével, a bizalommal igyekszik elvégezni. A viszonzott bizalom mindig bizalmi kapcsolatot teremt, ami közösségvállalás is egyben. A szerző metaforájával élve: „a bizalom olyasmis,

mint a levegő, amely nélkül nincs élet, bár amelyről rendszerint nem is veszünk tudomást”. Az egyén és a közösség viszonyának legfontosabb kategóriái a szabadság és a hatalom. E kettő látszólag kizárja, mégis feltételezi egymást, hiszen a hatalom „szükséges rossz”: egyrészt korlátozza a szabadságot, másrészt viszont fenntartja a rendet, s ezáltal magát a szabadságot is. Az első rész a tekintélyről írt fejezettel zárul. A szerző a tekintélyt a hatalomnál nagyobb „hatalomnak” tartja, amely a szabadságot szintén korlátozni képes, de minőségileg másképpen. A tekintély ugyanis tartósabb, biztosabb, kiszámíthatóbb és talán eredményesebb is lehet.

A szükséges elméleti alapkövek letétele után az írás második része már specifikusan a politikai közösség lényegével foglalkozik. Először történeti távlatból szemléli a politikát és a róla való gondolkodást, annak reneszánsz kori megújításától kezdve. Ezt követik az elméleti vizsgálódások, különös tekintettel a rendszer és az ideológia megkülönböztetésére.

A könyv utolsó fejezete az idő(felfogás) értelmezésével foglalkozik, az eddigi gondolatokat meghaladva, magasabb szemléleti síkról kiindulva, a filozófiatörténész Alasdair MacIntyre elmélete nyomán. A szerző „Micsoda idők!” felkiáltással azt a következtetést vonja le, hogy mind a hagyományos („szakrális”,

„keresztény”, „konzervatív”) mind a felvilágosodás generálta újabb („profán”, „liberális”) időszaklétet felváltotta a 20. századi „apokalipszis utáni”, „poszttemporális” idő(?)tudat. Az örök jelen érzése a sporttábellák vagy a politikai választások eredményeinek örökös, monoton változásával, de mégis egyhelyben járásával szemléltethető legjobban. Az időn túliság, az örök hontalanság érzete mintha az elhíresült „történelem vége” gondolat – némi nietzschei atmoszférával körülvengett – negatív előjelű képleteként is felfogható lenne. Persze a mai kor emberében felmerülhet a kérdés: biztos, hogy helytálló a szerző által axiómaként kezelt „az apokalipszis után vagyunk” hipotézis? Nem lehet, hogy még benne járunk?

Nyilvánvaló, hogy az időbe vissza kellene térni, de sajnos a szerző arra nem ad egyértelmű választ, hogy a már említett múltba, illetve jövőbe néző, esetleg egy másfajta időfelfogást kellene-e választani. Balázs morálfilozófiai magaslatról búcsúzik olvasóitól: szerinte a politikát egyetlen dolog tudná visszavezetni az időbe, mégpedig az erkölcs. A könyv Hamvas Béla szavaival nyit, hadd zárjam hát én is soraimat az ő gondolatával: „Az idők végén, mondják, a kezdet visszatér.”

IZMINDI RICHÁRD

(*Osiris Kiadó, Budapest, 2003,*
300 oldal, 2580 Ft)